

Ita Commissarius exequi procuret, nisi videatur, plus, & minus faciendum, arbitrio Senatoris deputandi.

\* Nemini liceat Rugiam elevare, nec incilia ponere, per quæ duci possit aqua ex Flumine Olonæ ad irrigationem Pratorum, nisi prius habuerit jus id faciendi, & idoneè satisfecerit apud Acta Commissarii singulo anno, & in principio anni (n) pro summa decem aureorum, de non utendo aquis contra formam Ordinum: (o) Hancque fidejussionem singulo anno renovare teneatur. Sufficiatque si Dominus Pratorum fidejubeat pro se, Colonis, & Conductoribus, nec ab eis ulterior fidejussio requiratur. Notariusque pro dicta fidejussione; nisi solidos quatuor pro mercede accipiat. Teneaturque ducere volens aquam, ut supra, ultra præmissa habere dictam Rugiam, seu incilia, in formam infra scriptam, videlicet quod habeant pedem, cum suis (ut dicitur *spallis*) lapidibus, & cemento factis, altum à fundo Alvei Olonæ per tertias duas unius brachii ad brachium lignaminis, capiendo mensuram per medium Alvei, & non sit lata ultra brachia duo cum dimidio dictæ mensuræ. Et qui contrafecerit, puniatur pro qualibet vice in scutis decem Camerae applicandis.

¶ Liceatque habentibus dictas Rugias modo præmissa aquam ducere ex Flumine prædicto per ipsas Rugias ad irrigationem Pratorum suorum, videlicet à Terra Canegrate inclusivè supra ab hora vespertina uniuscujusque diei Sabbathi, usque ad horam vespertinam diei Dominicæ sequentis, & sic per diem naturalem 24. horarum: Residuis verò, qui habent Rugias à loco Canegrate exclusivè infra, usque ad locum de Rhaude exclusivè, ab hora vespertina diei Dominicæ usque ad horam vespertinam diei Lunæ sequentis. Et sic per alium diem naturalem ut supra. Residuis verò habentibus Rugias à loco Rhaude Mediolanum, ab hora vespertina diei Lunæ, usque ad horam vespertinam diei Martis sequentis. Et hæc omnia incipiendo à medio mense Martii usque ad medium mensem Septembris cujuslibet anni. Aliis autem mensibus, & diebus, prohibitum sit prædictis aquam ducere ex dicto Flumine, salvo quod à die vigesima quarta Decembris inclusivè usque ad decimam septimam Januarii, & sic per viginti quatuor dies continuos, possint aquam ducere ut supra hoc modo, ut qui superiores sunt, primis octo diebus utantur, medii sequentibus octo, & ultimi residuis octo. Parique modo utantur partitis diebus hebdomadæ Sanctæ, & Octavæ Paschatis Resurrectionis. Alternique se se stans diebus non impediant. Quod si quis in aliquo præmissis contrafecerit, irremissibiliter condemnetur pro qualibet vice à perticis quinque Prati supra usque ad omnem quantitatem in scutis viginti quinque Camerae applicandis. A perticis verò quinque infra in aureis quatuor, pro qualibet vice. Et intelligatur quemlibet contrafecisse, in cujus Pratis, vel agro reperta fuerit aqua defluere ad irrigationem bonorum in die, vel hora, aliter quàm sit concessum, ut supra.

Omnes

Omnesque, qui ducunt aquam, ut supra, teneantur habere (ut vulgò dicitur *foratorem*) per quem scolatitia dictarum aquarum revertantur in Alveum Olonæ, ab ea parte Alvei, ex qua aqua ducitur, antequam attingant tertium molendinum, & hoc à Terra Parabiaghi, infra. Supra verò ante quartum in ordine molendinum. Quòd si aliqua Rugia habere foratorem non comperiat, statim obturetur, nec aperiri possit, nisi factò foratore collaudato per Commissarium, & habens Rugiam tertio monitus, jure ducendæ aquæ privetur.

Nemini quoque liceat facere, tenere, nec habere clusam, vel impedimentum, pro derivandis aquis ex ipso Flumine, sub pœna contrasacientis aureorum quatuor pro singula vice, & singulo impedimento. Hoc tamen locum non habeat in molendinis, nec causâ molendinorum tantùm illorum, qui habent jus utendi dictis aquis.

Molitoribus liceat irrigare omni die impunè eorum insulas, quæ non sint majoris quantitatis perticarum quinque pro singulo molendino. Teneanturque dicti molitores cum habuerint aquam ad suum molendinum, tenere ostia canalium aperta, quæ fuerint necessaria ad molendinum, ita quòd aqua liberè possit fluere per Alveum Olonæ. Et qui contrasaciet, punietur pro quolibet vice, & quolibet ostio, in aurea uno, applicando ut supra.

Molendina quoque existentia super Flumine Olonæ aptari debeant expensis illorum, quorum sunt, ita ut liberè defluere possit aqua ad Civitatem Mediolani, arbitrio Commissarii.

Si superfluitas aquarum fuerit propter excrescentiam Fluminis Olonæ, quæ excrescentia intelligatur, si Flumen intra ripas non contineatur, liceat eo tempore omnibus habentibus Rugias super Flumine Olonæ, durante excrescentia derivare aquam ex dicto Flumine liberè, & impunè, & omni die, & nocte.

Universitas locorum Parabiaghi, & Rhaude quacunque die, & hora, liberè, & impunè, ducere possit aquam ex Olonæ Flumine, & eâ uti, modò non utatur ad irrigationem Pratorum, & hoc per incilia, per quæ ducere aquam solitum est, hoc modo, quòd singula universitas perforari faciat lapidem marmoreum, seu siliceum, in formam, qui per foramen fluat in capum ad id factum, in quantitate unciarum sex super tertiam unius brachii, ad brachium signaminis in longitudine dicti foraminis, & mediam quartam in altitudine ejusdem. Isque lapis claudi debeat in ripa Alvei Fluminis Olonæ, lapidibus, & cemento, ita tamen quòd foramen in dicto lapide existens remaneat alium à fundo Alvei Olonæ per tertiam unius brachii. Quibus sic peractis, si quis ausus fuerit lapidem remove-re, vel ordinem prædictum aquæ ducendæ impedire, incurras pœnam aureorum viginti Camerae applicandam, & suis impensis omnia in pristinum reducat. Idque observetur modo, ut dictum est.

est. Ex aqua modo præmissa ducenda, non irrigentur Prata, & revertatur in Alveum Fluminis Olonæ.

Commissarium Olonæ, & Camparios, nullus offendat, nec offendi faciat, nec impediatur, quominus officia sua exercere possint, sub pœna etiam corporali, arbitrio Senatus imponenda. Teneaturque Commissarius infra quindecim dies, postquam notitiam habuerit, aliquem vi, & potentia, (p) ducere aquam ex Flumine Olonæ contra Ordines, eum condemnare in aureis viginti quinque pro singula vice, & cum auxilio Officialium arari facere ejus Prata, in modum, quod mutetur facies loci, & non videantur amplius Prata.

Communia quoque Burgorum, Locorum, Capsinarum, & molendinorum propinqua Flumini Olonæ ad tria millia passuum, teneantur semel in anno, si requisiti fuerint à Commissario, item cum Instrumentis necessariis ad implendum fossas, per quas duci possit aqua ex dicto flumine contra formam Ordinum, impensis tamen dominorum eorundem.

Ducentes aquam ex Flumine Olonæ teneantur construere, & manūtenere pontes necessarios super aquæductibus.

Cæterum si reperiri modus poterit, per quem augeri possit aqua in Flumine Olonæ, & videatur Commissario, habita tamen participatione cum Senatore deputando, opus fore bonum, & utile, id opus fiat cum consilio Petitorum eligendorum per Senatum.

Teneatur quoque Commissarius, quamprimum fieri possit, cum consilio sex Virorum, (q) habentium Prata in Valle Olonæ, purgari facere fontes veteres, & novos, ex quibus aqua fluat, vel defluerit in Alveo Olonæ, in eis locis, in quibus videbitur expediens, & utile pro augendo aquam in dicto Flumine, idque fiat expensis habentium Prata, & molendina super dicto Flumine, & quarum expensarum distributionem faciat Commissarius cum participatione dictorum sex Virorum.

Et si quis divertent aquas dictorum fontium, vel aliter impediverit, quominus in Flumen Olonæ decurrant, puniatur in aureis centum, & majori pœna arbitrio Senatus.

+ Liceat etiam Dealbatoribus fustaneorum, aciarum, & drapporum, & conficientibus lateres, & tegulas, quocumque die, & tempore pro arte sua exercenda tantum (r) ducere aquam necessariam, & utilem, ex Flumine Olonæ, ea tamen lege, ne ad alios usus divertant, sub pœna aureorum quinque.

Denique si contingat, plures personas habere jus in eodem aquæductu, & aliquæ fuerint diligentes in faciendis impensis circa prædicta, & aliquæ renitentes fuerint, vel negligentibus ad contribuendum pro rata portione dictis impensis, eo casu diligentes totâ aquâ utantur dictis renitentibus, vel negligentibus spectante, nec uti aquâ possint, donec solverint ratam suam portionem dictarum impensarum. Eo amplius, quod si per annum

annum steterint, quod non solvant, jure aquæ ducendæ in perpetuum priventur, & illud jus diligentibus, qui fecerint impensam, accrescat ipso jure, sine aliqua Judicis declaratione.

Condemnationes, quas faciet Commissarius, ad Camera[m] Extraordinariam transmittat, & pecuniæ, quæ ex eis exigentur, penes unum per Magistratum Extraordinarium eligendum deponantur, de quibus quantum sit respectu dimidiæ partis, nihil disponi possit, nisi à summa salarii præfati Commissarii, & Campariorum supra, quia super ea dimidia parte omnino satisfaciendum est salario dictorum Commissarii, & Campariorum. Et propterea nullæ compositiones fieri possint (s), quod sint infra dimidiam partem earum. Nec aliquæ assignationes de eis condemnationibus fieri possint, respectu dictæ dimidiæ partis, & factæ nullius sint effectus, & momenti. A dictis vero salariis supra disponat Fiscus, prout eidem videbitur.

Et quia in moderandis buccis necessaria est opera Architecti, seu Ingenierii, idem sancitum est, per Senatorem deputandum unum ex Ingenieriis Communis Mediolani, vel Fisci eligi debere.

Post conditas hæc Constitutiones orta sunt nonnulla dubia apud Præfectos aquarum, quorum resolutionem utpotè dependentem ab interpretatione ipsarum Constitutionum, & juris municipalis petierunt à Senatu; & respectu aquarum Fluminis Olonæ dubium erat, num liceret aquas derivare omnibus illis, qui Buccas super dicto Flumine habebant tempore antiquorum, vel novissimorum Statutorum Mediolani, cum in ambobus Statutis cautum esset cuilibet habenti Buccam super Flumine Olonæ licere aquas derivare diebus ibi expressis; Senatus autem respondit, jus derivandi dictas aquas competere habentibus Buccam tempore Statutorum novissimorum, ut ex ejus Ord. 25. Septembris 1555.

Super usu aquarum hujus Fluminis orta sunt graves controversiæ inter Utentes, & Regium Fiscum prætendentem, dictum Flumen esse juris Regiæ Cameræ, quæ postmodum conciliatæ sunt media Transactione, in qua erogata ex parte Utentium quadam pecuniarum summa conventum extitit, quod ipsis liceret derivare aquas Fluminis Olonæ libere, & absque ulla exceptione, ac cessante omni impedimento ex parte Regii Fisci, & ut latius apparet ex Instrumento Transactionis recepto die 7. Maji 1610, à Joseph Crasso Regiæ Duc. Cam. & Mediolani Notario.

Flumen Olonæ delineatum fuit cum omnibus suis Aediis, Prætiis, & Soratoribus anno 1606 ab Ingenierio Petro Antonio Barca ejusdem Fluminis Architecto in executionem Literarum Senatus diei 13. Junii ejusdem anni, Ubi contingat per Magnificum Senatorem hujus Fluminis Conservatorem fieri aliquam Ordinationem exequendam ab Utentibus, aquis ejusdem Fluminis, inter quos adesse solent Personæ Ecclesiasticæ, ac Monasteria Regularium, loco peculiaris illius intimationis publicanda est per publicum Edictum, ut præscribitur in Ord. Senatus 19. Julii 1621. in *vovis. Addit. impres. in fine hujus Volum.*

(s) Judoz, & Commissarius hujus Fluminis olim eligebatur dumtaxat ab Excellentissimis per tempora hujus Domini Moderatoribus, ut constat ex Literis Patentibus in Archivo Officii existentibus; nunc vero eligitur à Regio Concessionario vigore facultatis substituendi, factaque nominatione, prævio voto Magnifici Senatoris Conservatoris, approbatur à S. E. mediis Literis Patentibus, quæ in Cancellaria Secretiori expediuntur, servatis in reliquis iisdem solemnitatibus, quæ cum aliis Regiis Judicibus sunt in praxi.

(b) Hæc fidejussio præstatur apud Cancellarium Confiscationum.

(c) Syndi-

- (c) Syndicator Fluminis Olonæ eligitur à Magnifico Senatore Conservatore, & à Senatu approbatur.
- (d) Hoc salarium Judex Commissarius exigit à Thesaurario Constitutionum prævis Magistralibus Lueris.
- (e) Ad tollendos abusus in dies orientes circa usum aquarum hujus Fluminis, plures emanarunt Ordines Senatus, quorum præcipuus est ille diei 24. Maji 1575. pro Fluminis, reformatione relatus ex Ordinatione Amplissimi olim Patris Conservatoris Don Hieronymi Montii, de qua pro observantia fit mentio in Ord. Senat. 22. Junii 1607. in novis. *Addit. impræs. in fine hujus Volum.*, & in aliis Senatus Consultis, ac Edictis ex Ordine Magnificorum per tempora Conservatorum promulgatis.
- (f) Ex recentia Ordinatione 24. Maji 1575. aucta fuere honoraria cujuslibet Dietæ ad libras undecim, & solidos decem octo; ab anno 1622. usque ad 1643. ad libras duodecim, & Magnif. Conservatori usque ad libras triginta sex; ab inde verò citra aucta fuere ad libras quatuordecim pro singula die, & quolibet Officiali, & ad libras quadraginta duas pro Magnifico Conservatore.
- (g) Hæ condemnationes fiebant super Podio Officii in Regia Curia Mediolani, mox in Regio Officio Fgr. Capitanei Justitiæ, ubi translatum fuerat Officium Olonæ; nunc verò sunt Domi Notarii Cancellarii, ubi redactum fuit dictum Officium ex decreto Magnifici Conservatoris Comitum Senatoris Arconati diei 9. Octobris 1631.
- (h) Uno nempe Advocato, & altero Syadico.
- (i) Hæc Visitatio fit à loco Braschioli, ubi Flumen inchoat, usque ad hanc Urbem, ut fuit præscriptum in dicta Ordinatione diei 24. Maji 1575.
- (j) Isti Camparii tenentur præstare consimile juramentum etiam in actis Cancellarii Fluminis; debent etiam comparere alternis quindecim diebus pro singulo Campario ad consignandas in Officio denunciations in eorum libro describendas, & super contentis in iisdem denunciationibus jurare in manibus Cancellarii, reportata fide comparitionis, sub pœnis contentis in Ordinibus Magnif. Conservatoris Don Joannis Sfondrati 7. Julii 1632.
- (k) Ex recepta consuetudine Senator in Conservatorem hujus Fluminis non amplius à toto Senatu, sed à solo ejusdem Præsidi deputatur, & habet auctoritatem impartendi illas providentias, quas pro bono regimine hujus Fluminis opportunas esse cognoverit juxta Decretum Senatus 12. Julii 1619.
- (l) Tempus præscriptum Utensibus hujus Fluminis ad præstandam fidejussionem incipit à die prima Januarii, & durat usque ad diem vigesimam quintam Martii cujuslibet anni, ut declaratum fuit in Proclamate Magnif. Senatoris Conservatoris Don Marci Aresii 12. Junii 1682., & Magnif. Senatoris Conservatoris Marchionis Don Casaris Pagani 13. Julii 1688.
- (m) Forma servanda circa usum aquarum præscribitur in memorata Ordinatione Magnif. Conservatoris Senatoris Montii 24. Maji 1575. confirmata in successivis Edictis Magnificorum per tempora Conservatorum.
- (n) Ex Ordine Amplissimi Conservatoris Senatoris Don Joannis Baptista Rainoldi 17. Maji 1563. missum fuit Satellitium Campestrè ad sistendum Domi Abutentium, eorundem expensis, cum intertatione Buccarum usque ad completam solutionem scutorum quinquaginta pro singulo.
- (o) Sex Viri, de quibus fit mentio in hac Constitutione, vocantur Syndici, & eliguntur à Magnifico Conservatore.
- (p) Isti, quibus permissum est ab hac Constitutione ducere aquas hujus Fluminis pro exercitio eorum artis, debent obtinere facultatem à Judice Commissario ex motivis, de quibus in Proclamate Magnifici Conservatoris Marchionis Don Hieronymi Erba 27. Julii 1734.
- (q) Compositiones pro condemnationibus fieri nequeunt sine participatione, & decreto Magnifici Conservatoris ex Ordine S. E. prævio voto Consilii Secretioris, emanato die 22. Decembris 1642.